

Gepaste huldeblyk aan 'n werklik begaafde Afrikaanse skrywer

Hermann Giliomee (samest.), *Buhr van die Bokveld: “n Sprankelende Intelligensie”*

Africana Uitgewers, Kaapstad, 2015

176 pp

ISB 978-620-66613-8

R180.00

Met *Buhr van die Bokveld* bring Hermann Giliomee hulde aan die werk van Johann Buhr, een van Afrikaans se flinkste joernaliste in die jare net na Afrikaans se verheffing tot ampstaal in 1925. Giliomee doen egter baie meer as net dít, want vir Jan Alleman is 'n naam soos Johann Buhr in die eerste plek dalk nog onbekend. Wat hierdie boek dan inderwaarheid vermag, is om 'n minder bekende, maar ongetwyfeld

werklik begaafde skrywer se werk weer af te stof en erkenning te gee. Verder bied hierdie werk ook 'n insiggewende blik op die Afrikaanse joernalistiek in die eerste paar dekades van die twintigste eeu. Hopelik geniet dit die aandag en waardering onder hedendaagse lesers soos wat Giliomee se bedoeling is, want Buhr se skerp skryfwerk is dit vir seker werd.

Hierdie bloemlesing bestaan uit 'n goed gebalanseerde verskeidenheid van Buhr se toesprake en briewe, artikels en essays, sowel as kortverhale. Op hierdie manier wys Giliomee hoe Buhr soveel meer as slegs 'n joernalis was. Sy skryftalent het verskeie lae wat die leser so deur die loop van die boek wegskil. In die eerste instansie was Johan Buhr 'n skerpsinnige joernalis. Sy artikels vir *Die Burger* en *Huisgenoot* spreek van 'n nuuskierige skrywer wat meer as net verslag doen – hy het in die aard en diepte van die storie belang gestel. Sy drie *Huisgenoot* artikels, “Die Verleidelikheid van 'n Diamant” staan in hierdie verband veral uit. Hierin beskryf Buhr in groot detail hoe die wêreld van onwettige diamanthandel in Namakwaland werk. Hy vertel vermaaklike staaltjies oor gelukkige en ongelukkige diamanthandelaars en verduidelik hoe sekuriteit, of die gebrek daaraan, op 'n myn werk. Hy verduidelik die impak van die ontdekking van diamante en als wat daarop gevolg het op die dorpe in die omgewing. Hy maak die leser wys oor die fynere kunsies van onwettige delwery sowel as hoe die regering van die tyd die onwettige handel probeer stuit het. Einde ten laaste verspeel Buhr nie die kans om die moraliteit van die situasie aan te spreek nie. “Maar ook my storie is uit. Ons is weer waar ons was. Ons verdien weer ons brood in die sweet van ons aanskyn, wat, as jy daarvoor nadink, miskien nog die beste manier is om daaraan te kom” (p 89).

Die vermoë om 'n goeie onderhoud te voer is sekerlik 'n eienskap waaroor enige joernalis wat sy sout werd is, moet beskik, en in Buhr se tyd seker al te meer. Die detail waarmee hy die toneelspeler Paul de Groot se lewensverhaal beskryf, getuig daarvan dat Buhr beide die regte vrae moes vra en sy ore fyn moes spits. Die gemak waarmee hy De Groot se reise tussen Europa en die Ooste, Hollywood en Suid-Afrika verduidelik, sal die leser laat dink dat dit Buhr se eie verhaal is. Of dit 'n artikel of 'n toespraak is, 'n brief of 'n kortverhaal, Buhr se humor lê nooit ver onder die oppervlak nie. In sy inleiding noem Giliomee hoe Markus Viljoen, gevierde redakteur van *Die Huisgenoot* vir Buhr beskryf as 'n gebore humoris wat snaaks kon wees sonder om dit selfs te bedoel. En hoe akkuraat is hierdie beskrywing nie? Selde gaan 'n vertelling verby sonder dat Buhr 'n spot of 'n tong-in-die-kies opmerking soomloos daarin weef. In Desember 1926 het Buhr Generaal Hertzog se treinrit van Kaapstad na Pretoria tot op Kimberley meegemaak en vir *Die Burger* daarvoor verslag gelewer. Met die stop op elke dorp het hy geskryf oor die verrigtinge daar – hoe die geselskap ontvang is, wie almal kom groet het en dies meer. Buhr het die stop op Dassieklip se stasie droog beskryf. “Hier het niks gebeur nie; ook nog nooit tevore nie” (p 41). Buhr se grappige vergelykings sorg ook gereeld vir 'n skelm glimlag. “Soos 'n regte ou-student op 'n reünie met gewone studente, voel hy soos die spook van 'n eerste eggenoot in die slaapkamer van sy vrou en haar tweede (sic) man” (p 61). Of, “op sy beste is die poetsbakker soos 'n lelike sangeres: baie beter om iets van te hoor as van te sien” (p 76).

Sommige van Buhr se kortverhale, 'n genre waarvoor hy minder bekend is as vir sy joernalistieke werk, is ook vermaaklik snaaks. Vergelykings soos hierbo genoem kruip in die oopte weg en die humoristiese wendings laat die leser soms hardop lag. In hierdie opsig staan Buhr se werk geensins terug vir meer bekende kortverhaalskrywers soos byvoorbeeld Herman Charles Bosman nie. Net soos Buhr die leser met party van sy verhale laat grinnik, kan hy met sommige ander meer ernstige kwessies aanspreek. “Die drie ryk susters” het byvoorbeeld as tema die stryd tussen aardse besitting versus ware geluk, terwyl “Gekulier oor die Jordaan” van die mens se fassinatie met die dooies spreek.

Van die ander kortverhale wat in hierdie bloemlesing vervat is, is rekonstruksies van historiese verhale of intriges. Hiermee word Buhr se vaardighede en talent as skrywer van letterkunde belig. Dit bring my by seker die belangrikste gewaarwording wat die leser met hierdie boek maak. Johann Buhr was baie meer as slegs 'n skerp joernalis. Hy was 'n *skrywer*. Sy skrywes, of dit 'n brief, artikel, essay of verhaal was, het substansie gehad. Sy werke is met 'n kunstige hand in lae verpak – boeiende styl, skerp humor, fyn detail en 'n nugtere insig.

As joernalis het Buhr homself aktief met die bevordering van die Afrikaanse taal en kultuur bemoei. In sy agtal artikels oor die eerste Afrikaanse beroepstoneel in 1927 maan hy byvoorbeeld die publiek om die geselskap te ondersteun. “Die algemene publiek kan dit doen deur een of tweemaal (sic) per jaar, wanneer die geselskap omkom, vir hulle eie stigting en genoeë die opvoerings by te woon. Is dit te veel gevra?” (p 50) Hy skryf verder dat hierdie toneelgeselskap “inderdaad geweldig baie vir ons [kan] beteken. Hulle het meer geleenthede as enige joernalis, skrywer of skoolmeester vir die verspreiding en bevordering van ons spreektaal en die opwekking van ons eie belangstelling daarin, vir die verbetering van ons volkssmaak en vir die handhawing van die eenvormigheid van ons spreektaal” (p 57). Buhr het nie net self 'n bydrae tot die Afrikaanse taal en kultuur as joernalis en skrywer gemaak nie, maar hy wou ook hê dat sy lesers deel moes word van die projek. Met *Buhr van die Bokveld* wys Giliomee lesers nie slegs hoe goeie Afrikaanse joernalistiek in sy jong dae gelyk het nie, maar hy bring ook hulde aan 'n skrywer wie, indien hy langer gelewe het, moontlik 'n groter plek in die geskiedenis van die Afrikaanse letterkunde sou bekleed.

Wouter de Wet

Universiteit van die Vrystaat